

OSMAN FİKRET TOPALLI'NIN NOTLARINA GÖRE GİRESUN'DA HALK MÜZİĞİ: BAĞLAMA, SAZ VE BAŞKA ÇALGI ÇALANLAR

Veysel USTA*

Özet

Coğrafyası, iklimi, insanı ve tarihsel göç yolları üzerinde bulunması gibi nedenlerle, Anadolu'nun diğer bölgelerinden farklılık arz eden Doğu Karadeniz bölgesi, kendi içinde de çeşitlilik göstermektedir. Yerleşim birimleri vadi sistemine göre şekillenmiş olan yörede, hemen her vadinin birçok özelliğiyle diğerlerinden ayrıldığı görülmektedir. Bu çalışmada, yaklaşık 12. yüzyıldan itibaren Çepni Türklerinin iskân alanı olan Giresun havalisi halk kültürü içinde halk müziğinin 20. yüzyıl başlarındaki durumuna dair Osman Fikret Topallı tarafından derlenen notlar değerlendirilmiştir. Önemli bir kısmı, muhataplarıyla doğrudan yapılmış görüşmelere, bir kısmı ise tanıklarının aktarımlarına dayanan notlar, Giresun kent merkezi ve sahil kasabalarındaki bağlama, saz ve başka saz çalanlar hakkında özgün ve ilginç bilgiler vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Osman Fikret Topallı, Giresun, halk müziği, bağlama, kemençe, saz.

Abstract

The Eastern Black Sea Region is distinguished from the other regions of Anatolia with its peculiar climate, people and its specific location on the migration routes. The region shows varieties within itself, too. The type of settlement in the region and founding of the settlements is based on the valley patterns and peculiar topography of the valley systems in the region. This study interprets and evaluates written records compiled by Osman Fikret Topallı. Topallı's notes give information about early 20th century folk music, representing folk culture of Giresun people. Giresun is a northeastern city of Anatolia that has been settled by the Çepni Turks from the 12th century on. The bulk of Topallı's records consist of direct interviews with concerning persons; and the rest rely on witness accounts and experiences. This compilation is a valuable, unique and interesting source of information about bağlama and saz artists and other instrument players in Giresun and its vicinity. Thus, analysis of these records would certainly be a valuable addition to the concerning literature.

Keywords: Osman Fikret Topallı, Giresun, folk music, bağlama (saz), kemanche

* Okutman., Karadeniz Teknik Üniversitesi, vusta@ktu.edu.tr

Bilindiği gibi halk müziği, geleneksel halk kültürü dairesinin bir bölümünü oluşturmaktadır. Türklerde halk kültürü ise genellikle yazılı olmaktan çok sözlü kültür geleneği ile aktarılagelmiştir. Kayıt altına alınamayan halk kültürü unsurları zaman içinde önemli kayıplara uğramıştır. Bu kültür içinde özel bir yeri olan halk müziği de aynı akıbetten nasibini almıştır.

Doğu Karadeniz bölgesi, coğrafyası, iklimi, insanı ve tarihsel göç yolları üzerinde bulunması gibi nedenlerle, Anadolu'nun diğer bölgelerinden değişik bir özellik arz etmektedir. Coğrafyasının denize dik dağlar ve derin vadilerle şekillenmesi, tarım arazisinin son derece kısıtlı olması, kıyı kesimlerinde yaşayanlar için oldukça hırçın bir denize sahip bulunması ve değişken bir klimatolojik özelliğe sahip olması gibi nedenlerle, kıyı ile iç kesimler arasında olduğu gibi, kasaba ve şehirlerle köyler arasında da çeşitli farklılıkları bünyesinde barındırmaktadır. Genel çerçeveden bakıldığında bölge insanı, sosyolojik farklılıklarından dolayı çeşitli fıkra ve anekdotlara konu olduğu gibi, bölgede bu farklılıkların giderek komşu iller, ilçeler, hatta köyler arasındaki rekabetlere kadar inebildiği açık bir şekilde görülmektedir. Bölgeye ilişkin, bütüncül bir yaklaşımla yapılan değerlendirmeler, çoğu kez fotoğrafın tamamını değil, yalnızca bir kısmını yansıtabilmektedir. Bu durum, Doğu Karadeniz bölgesinin ancak, "vadi boyu yerleşme"¹ yöntemiyle incelenmesini gerekli ve zorunlu kılmaktadır.

Bu bağlamda bakıldığında, her ikisinin de kuruluşu oldukça eskilere dayanan Trabzon ile Giresun arasındaki fark da (müzikoloji bağlamında) açıkça görülmektedir.² Konumuz itibarıyla halk kültürünün bir parçası olan halk müziğinde de bu farklılık ortadadır. Sadi Yaver Ataman'a göre, Giresun kemençe ve horon bölgesi (Hopa'ya kadar) ile bağlama ve oturak havaları bölgelerinin (Orta ve bir kısım Doğu Anadolu) folklorik özelliklerini de kapsayan bir ortak şehir manzarası göstermektedir. (Menteşoğlu vd. 1998:450) Ömer Akpınar da Giresun musiki hayatını *Şehir Merkezi, Kıyı Şeridi ve İç Kesim* olmak üzere üç ayrı kategoride değerlendirmiştir. Şehir Merkezi'nde bağlamanın ön planda olduğunu belirten yazar, özellikle Yalı Kahvesi'ni, Doğu Karadeniz kıyı şeridinin konservatuarı olarak nitelemekte ve burada ders veren çok sayıda saz şairinden söz etmektedir. (Akpınar 2010: 1-11) Bir iki küçük istisna dışında Trabzon'da aşıklık geleneğinin (Mehmed Murad 1996: 91-92) ciddi bir arkaplanı olduğuna dair elimizde herhangi bir veri olmamasına rağmen Giresun'da mevcut olduğuna dair kayıtlar bulunmaktadır. Bu farklılığın tarihi ve sosyolojik nedenleri konumuz dışında olup, bu yazıda Giresun'daki yapıya ilişkin bir çalışma üzerinde durulacaktır.

¹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Feridun M. Emecen, *Doğu Karadeniz'de Bir Vadi Boyu Yerleşmesi Ağasar Vadisi: Şalpaazarı-Beşikdüzü*, Trabzon 2010; Feridun M. Emecen, *Doğu Karadeniz'de İki Kıyı Kasabasının Tarihi Bulancak-Piraziz*, İstanbul 2005.

² Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Abdullah Akat, *Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Çepniler ve Müzik*, Trabzon 2012.

Bu yazıda, Giresun'da, özellikle Milli Mücadele döneminin önemli şahsiyetlerinden olan ve çeşitli gazetelerde başyazarlık ile mülki idare amirliği gibi görevlerde bulunan Osman Fikret Topallı³ tarafından 1930-1960 yılları arasında "*Giresun'da Halk Müziği: Bağlama, Saz ve Başka Çalgı Çalanlar*" adıyla yapılan bir çalışma ele alınmıştır. Osmanlıca tutulmuş notlardan oluşan çalışma; "*Giresun ve Havalisinde Meşhur Saz Çalanlar*", "*Giresunlu Türklere Diğer Şöhret Yapmış Bağlama Çalanlar*", "*Giresunlu Rum ve Ermenilerden Saz ve Diğer Çalgı Çalanlardan Meşhur Olanlar*" ve "*Giresun'da Diğer Çalgıları Çalanlar*" adlı dört ana başlık altında toplanmıştır. Yazıda, bugüne kadar Giresun'da halk müziği, ya da saz şairleri konusunda sanat icra etmiş çok sayıda isim, kimi uzunca, kimi kısaca olmak üzere tanıtılmıştır. Burada tanıtılan kişilerin neredeyse tamamı, daha önce hiçbir çalışmaya konu olmamıştır.⁴

Topallı'nın, sözkonusu çalışmada üç ayrı yöntemi kullandığı söylenebilir: 1-Verdiği bilgilerin bir kısmı kendi tanıklığına dayanır. 2-Tanıdığı saz şairleri veya âşıklerle yaptığı söyleşilerin ürünüdür. 3-Başkalarından duyduklarının aktarılmasına dayanmaktadır.

Topallı'nın notlarından anlaşıldığına göre, Giresun'da saz şairlerinin çalıp söyledikleri mekânlar, Kazancılar'daki yüksek kahveler, Kapu Kahve'deki bahçe, Larçinoğulları'nın Yüksek Gazino'su, Hacı Hüseyin Mahallesi'ndeki Yalı Kahve⁵, Sokakbaşı Kahvesi, Kokara Kahvesi ve Kale arkasında yazın açılmakta olan Kaliço'dur. Dönemin Giresun'unda bu tür faaliyetler için öne çıktığı anlaşılan anılan mekânlar, zaman zaman münferit icralara tanıklık ettiği gibi, kimi zamanlar buralarda toplu atışmaların da yapıldığı

³ Osman Fikret Topallı: 1891'de Giresun'un Şeyh Kerameddin Mahallesi'nde doğan Topallı, Trabzon ve İstanbul Mercan İdadisi'ndeki öğreniminden sonra Tatbikat Baytariye Mektebi'nde öğrenci iken Balkan Savaşı nedeniyle okulu bırakarak Giresun'a dönmüştür. 1914'te bir süre Giresun Darülmualiminin müdür muavini olarak yaptıktan sonra 1916'da silahlı birliğine alınmıştır. Mondros Mütarekesi'nden sonra terhis edilen ve Giresun'a dönen Osman Fikret, Ocak 1919'da Işık gazetesinin başyazarlığına getirilmiştir. Aynı dönemde Giresunlu Osman Ağa tarafından oluşturulan Giresun Gönüllü Müfrezesi'ne katılan Topallı, Milli Mücadele döneminde Bulancak ve Keşap nahiye müdürlükleri görevlerinde bulunmuştur. 7 Aralık 1963'te ölen Topallı Milli Mücadele döneminde Osman Ağa'nın başkanlığını yaptığı Giresun Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin kâtipliğini de yapmış, Osman Ağa ile Mustafa Kemal Paşa arasında yapılanlar başta olmak üzere çok sayıda yazışmaya tanıklık ettiği gibi aynı zamanda bunları arşivlemiştir. Cumhuriyet döneminde çok sayıda sivil toplum hareketinin içinde veya başında bulunan Osman Fikret Topallı'nın en önemli özelliklerinden biri de Giresun tarihi ve kültür hayatına dair çok sayıda çalışma yapmış olmasıdır. Hakkında daha geniş bilgi için bkz. Osman Fikret Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi Tarihinde Giresun*, Haz. Veysel Usta, Trabzon 2011, s. 21-52.

⁴ Bu konuda Doğan Kaya'nın bir bildirisi yayımlanmış olmasına rağmen, bildiride tanıtılan âşıklar arasında, Osman Fikret Topallı'nın notlarındakilerden hiç biri mevcut değildir. Bkz. Doğan Kaya, "Giresun'da Aşık Tarzı Şiir Geleneği", *Giresun Kültür Sempozyumu 30-31 Mayıs 1998*, İstanbul 1998, s. 237-246.

⁵ Akpınar, Yalı Kahve'nin Giresun ve yöresi saz şairliği geleneği için önemi ve işlevini, tanıklığına dayanarak ayrıntılarıyla aktarmaktadır. Bkz. Akpınar, *a.g.e.*, s. 1-11.

anlaşılmaktadır. Notlarda dikkat çeken diğer bir husus, Müslümanlarla gayrimüslim saz şairlerinin aynı anda aynı mekânda bulunmadıklarının tespiti- tidir ki bu durum dönemin cemaatler arası ilişkilerine işaret etmektedir. Yine cemaatler arası ilişki bağlamında değerlendirilecek bir husus da Müslüman veya gayrimüslim saz şairlerinden bir kısmının birbirleriyle ustacı- rarak ilişkisi içerisinde bulunmalarıdır. Zira Rum cemaatinden Abacı Anesti, meşhur Küçük Hüseyin'in üstatlarından- dır.

Topallı'nın notlarında Müslümanlar açısından dikkat çeken diğer bir husus "*Bizim nesilden evvel Giresun'da saz ve bağlamadan gayri çalgı çalan- lar yoktu*" ifadesidir. Bu ifade her ne kadar subjektif bir tespitten ibaret olsa da, dikkate alınıp değerlendirilmesi gereken bir saptama gibi görülmekte- dir. Zira bir Çepni boyu yerleşme sahası olan Giresun'da (Sümer 1992:40; Emecen 2010: 40-42) bağlama geleneğinin, Güvenç Abdal Ocağı'na bağlı yöre Çepnilerinin Alevi geçmişlerinden aktarılagelmiş olabileceğini düşün- dürmektedir.⁶ Kaldı ki Giresun kazasının da içinde yer aldığı Trabzon vilayet- inde kemençenin, köylülerin kullandığı iptidai bir çalgı⁷ olmaktan çıkıp kent merkezlerine inmesinin 19. yüzyıl sonuna rastlaması,⁸ Topallı'nın tes- pitini doğrular niteliktedir. Emiroğlu'na göre saz şairliğine Trabzonlu oku- muş kesim çocuklarının gösterdiği ilgi, "*kemence yerine sazın statüsünün daha yüksek tutulmasının yansıması*"ndan kaynaklanmaktadır. (Emiroğlu 2000:198) Martin Stokes ise, kemençe ile bağlama arasındaki ilişkiyi "ge- lişmekte olan" olan ülkelerde toplumsal değişime, gelişime ve merkezden çevreye iktidar ilişkisiyle⁹ ele almakta, "yerli kırsal enstrümanın kemençe

⁶ Doğu Karadeniz merkezli Güvenç Abdal Ocağı ile ilgili çalışmada "... özellikle Trabzon bölge- sinde cura ile cem alışkanlığı geleneği günümüzde de devam etmektedir" denilmektedir. Bkz. Coşkun Kökel, *Güvenç Abdal Ocakları*, Cilt: 1, İstanbul 2013, s. 353.

⁷ 1904 tarihli Trabzon Salnamesi'nde kemençeden "köy düğünlerinde kemençenin saatlerce devam eden mutaredded ahengi sâmia-hıraş olur" şeklinde sözedilmektedir. Bkz. *Trabzon Vilayeti Salnamesi 1904*, Haz. Kudret Emiroğlu, Ankara 2009, s. 243.

⁸ Emiroğlu makalesinde durumu şu şekilde özetlemiştir: "...günlerinde şehrin her tarafında mahalli kıyafetlerle milli oyunlar (horonlar) oynanırdı. Bu oyunlar bilhassa Vali Kadri Bey zamanında rağbet bulmuştu. Kadri Bey bayramlarda köy delikanlılarını toplar, onlara muhtelif horonlar, bıçak oyunları oynatır ve her birini ayrı ayrı taltif ederdi. Oyuncuların alınlarına altın yapıştırdığı ve kendilerine mintan, zıpka hediye ettiği çok olmuştur. Bayramlarda yapılan bu eğlencelere, şehirde mevcut ecnebi konsoloslar da davet edilirdi. Kadri Bey, oğlu Hüseyin Kazım'a (Şeyh Muhsin Fani) kırk gün süren bir düğün yapmış, şehir bir masal hayatı yaşamıştı". Kudret Emiroğlu, "Trabzon'da XIX. Yüzyıldan XX. Yüzyıla Kahvehane ve Kitabevi Bağlamında Toplumsal Tabakalanma", *Kebikeç*, Yıl: 2000, Sayı: 10, s. 210; Nesib Yağmurdereli, "Eski Yıllarda Trabzon'da İctimai ve İktisadi Hayat", *İnan Trabzon Halkevi Kültür Dergisi*, Sayı: 23, Mart 1946, s. 6-7.

⁹ Martin Stokes, "Fındıklar ve Sazlar: Bir Doğu Karadeniz Vadisindeki Kültürel Değişime İliş- kin Gözlemler", Çev. Mine Koçak, *Folklora Doğru*, İstanbul 1998, Sayı: 63, s. 150. Stoks, Trab- zon'un Beşikdüzü ve Şalpaazarı ilçelerini içine alan Ağasar Vadisi'ndeki oyunlar ve sazlar üzerine yazdığı makalede sahil kesimi (Beşikdüzü) ile iç kesimleri (Şalpaazarı) arasında bir mukayese ve değerlendirme yaparak ekonomik gelişmenin sosyal yaşamı da dönüştürdüğü- nü, merkezi yönetimin özellikle TRT üzerinden yörenin otantik müzik ve danslarını tektipleş- tirmeye çalıştığını ifade etmektedir.

olduğu Trabzon ilinde, resmi söylemlerde bağlama, bozulmuş ve İslamlaşmış kentli kültürün taşıyıcısı haline gelmiştir” (Stokes 1998: 152) tespitiyle de bağlamayı kentlilikle bağdaştırmaktadır.

Notlarda ilgi çeken bir tespit de gayrimüslimler arasında saz ve kemençe dışında *keman*, *klarnet*, *kanun*¹⁰ ve *santur* gibi enstrüman çalanların bulunmasına rağmen Müslüman Türklerden bu çalgıları çalan olup olmadığına dair bilgiye yer verilmemiş olmasıdır. Bu durum, keman ve klarnet gibi batı, santur gibi doğu enstrümanlarının gayrimüslimler tarafından çalınıyor olmasında, Tanzimat'tan sonraki süreçte Müslümanlara göre gayrimüslimlerin hinterlandının daha geniş bir sahaya yayıldığını düşündürmektedir. Notlardaki, Ermenilerden kemençe üstatları olmasına rağmen bağlama çalan olmadığına dair tespit de dikkate değer niteliktedir. Söz konusu tespit, Müslümanlar tarafından icra edilen kemençenin Ermeniler tarafından da çalınan bir enstrüman olduğu halde bağlamanın çalınmamasının bir nedeninin olduğunu düşündürmektedir.

Tanıtilen şaz şairleri arasında semai, koşma, mani ve kalenderî gibi halk şiiri tarzında yazıp söyleyenler olduğu gibi divan şiiri tarzında yazanlar da mevcuttur. Bunlar arasında “Topal Hafız” mahlasıyla anılan Hafız Mustafa Efendi'nin divan şiiri yazdığı ve kaybolmuş bir divanı olduğuna vurgu yapılmıştır.

Topallı'nın notlarında dikkat çeken hususlardan bir diğeri de saz şairlerinin çaldıkları enstrümanlarla ilgilidir. Şebinkarahisarlı Ermeni Seyyahı'nın “dört telli kemençe üstadı” olması ve Ayvasılı Arap Mehmet Efendi'nin ise “Arap ve Türk tarzı iki tellileri” ustalıklı icra etmesi, yöre müziği üzerine çalışanlara önemli bir veri sunması açısından dikkat çekmektedir. Bu verilerin, yaklaşık 13. yüzyıldan günümüze kadar büyük çoğunluğu Oğuzların Çepni boyunun iskân bölgesi olan Giresun'da yapılabilecek etnomüzikoloji araştırmalarına ışık tutabileceği düşünülmektedir.¹¹ Topallı'nın, kendisiyle yaptığı söyleşide saz şairi Kalafat Muharrem Ağa'nın, “*Giresun'da bağlama ve saz çalanlar pek çoktur*”¹² şeklindeki tespiti de yöredeki Çepni izine işaret etmektedir. Giresun'da saz şairlerinin ne tür havalar icra ettikle-

¹⁰ Cumhuriyet'in ilk yıllarında (1923-1930) Giresun'da keman başta olmak üzere musiki kursu veren kişilere nadiren rastlanmaktadır. Sadık Sarısamam, *Cumhuriyet'in İlk Yıllarında (1923-1930) Giresun*, İstanbul 1999, s. 72.

¹¹ Bahattin Ögel, “*Türk dünyasında destan ve halk hikayeleri anlatan aşıkların büyük bir bölümü, dutar, yani iki telli saz kullanıyordu*” diyerek iki telli sazın Orta Asya kökenli bir Türk sazı olduğunu belirtmektedir. Bahaeddin Ögel, *Türk Kültür Tarihine Giriş 9*, Ankara 1987, s. 81.

¹² Emecen, yöre Çepnilerinin, Şah İsmail'in düşüncesine yakın oldukları, Giresun'un üst kesimlerinde Ağasar yaylalarını da içine alan bölgede bundan dolayı önemli bir siyasi hareketliliği yansıdığını belirttiğinden sonra 1515 tarihi tahrir kaydında yer alan Kızılbaşlıkla ilgili bir aktarma yapmıştır. Bkz. Emecen, *a.g.e.*, s. 46-47. Hemen hemen aynı dönem kaynağı olan Trabzonlu Aşık Mehmed'in Menazirü'l- Avalim adlı eserinde de Trabzon'un batısındaki dağların arkasında Çepnilerin yaşadığından söz ederek bunların ‘etrak-ı bî-idrak’tan ve ‘rafizî-i bî-din’ olduğundan sözeder. Âşık Mehmed, *Menazirü'l- Avalim*, Haz. Mahmut Ak, Cilt: 3, Ankara 2007, s. 1021.

rine de değinilen notlarda, daha çok Yalı Boyu, Kız Oynatma ve Tamzara tarzının hakim olduğu görülmektedir.

Yirmisi Müslüman, diğer yirmisi gayrimüslim saz şairinden sözeden Topallı'nın notlarından, Rüşdiye mezunu olan Küçük Hüseyin başta olmak üzere birkaç kişinin öğrenim gördüğü, büyük çoğunluğunun daha çok ticaretle meşgul oldukları anlaşılmaktadır. Müslümanlardan bir kısmının ise medrese eğitimi gördüğü ve imamlik veya vaizlik gibi dini görevde bulunduğu görülmektedir. Müslüman ve gayrimüslim saz şairlerinin nereli olduklarına bakıldığında büyük çoğunluğunun Giresun merkez kazasında doğup ikamet ettikleri saptanmıştır. Buna göre Şeyh Kerameddin Mahallesi'nden 3, Çınarlar'dan 4, Sultan Selim'den 1, Çıtlakkale'den 1, Gogora'dan 1, Kapu'dan 4, Gemiler Çekeği'nden 1, mahallesi belli olmamakla birlikte Giresun merkezden 8, Yağlıdere'den 1, Ayvasıl'dan 1, Akköy/Bulancağ'tan 3, Görele'den 1, Keşap'tan 1, Şebinkarahisar'dan 1 saz şairi tanıtılmıştır. Giresunlu olmakla birlikte 6 saz şairinin doğum veya ikamet yerleri belirtilmediği gibi, Giresun vilayeti dışından yalnızca 1 kişiye (Aşık Kararı) yer verilmiştir.

Topallı'nın notlarında, 20. yüzyılın ilk yarısında Giresun'un sosyal, kültürel ve iktisadi yaşamına dair tespitler bulunmaktadır. Küçük Hüseyin'in Giresun Halkevi'nin müzik gecelerinde görev alarak gençlere rehberlik etmesi ve Başbakan Hasan Saka'nın Giresun ziyareti sırasında Vali Konağı'na davet edilerek program yapması bu duruma örnek teşkil etmektedir. Yine Hafız Mustafa Efendi'nin, Reji kolcularından Hotmanoğlu Koca Hüseyin'in tütün kaçakçılarıyla müsaderede vurulup ölmesi üzerine yazdığı ve Giresunluların büyük bir sevgiyle dinledikleri mersiye de bölgenin en önemli sorunlarından biri olan tütün kaçakçılığının sosyal sonuçlarına işaret eden bir tespittir. Saz şairlerinden Bekir Ağa'nın, yakın arkadaşı Topal Osman Ağa tarafından İstiklal Mücadelesi yıllarında Giresun Sahil Muhafaza Teşkilatı'nda bölüğün işleriyle görevlendirilmesi, bu mücadeledeki rolünü göstermesi bakımından önemli bir husustur.¹³ Rum cemaatine mensup klarnist Uzun Panayot'un, İstiklal Harbi yıllarında Giresun Milli Gönüllü Taburu'nun bando şefi olması da Pontus meselesinin en şiddetli bir şekilde yaşandığı dönemde oldukça dikkat çekici bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç olarak, Osman Fikret Topallı tarafından yazıya geçirilerek günümüze ulaşan Giresun'da Halk Müziği ana başlıklı notlar, Giresun müzik tarihine, kaydadeğer bir katkı yapacak nitelik arzettiği gibi dönemin sosyo-kültürel tarihine de ışık tutabilecek veriler içermektedir.

1-Giresun ve Havalisinde Meşhur Saz Çalanlar:

Hafız Mustafa Efendi: "Topal Hafız" namıyla maruftur. Giresun'da Kapu Şeyh Kerameddin Mahallesi'nden Eğri Ahmetoğulları'ndan Bekir Çavuş'un oğludur. Hafız ve medrese mezunudur. Sol bacağı doğuştan sakat

¹³ Bekir Ağa'nın bu mücadeledeki rolü hakkında geniş bilgi için bkz. Osman Fikret Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi Tarihinde Giresun*, Haz. Veysel Usta, Trabzon 2011, s. 69.

olduğu için koltuk değneği ile gezerdi. Giresun'da doğmuş ve Giresun'da ölmüştür.

Hafız Mustafa Efendi gayet güzel saz ve bağlama çalar, semai, mani, koşma ve kalenderî'ler söyler ve çalar. Yerli ve çok eski türküler okur ve divan tarzında şiirler yazardı. Ölü kızı Nazire'nin ve yakınlarından genç bir kızın mezar taşlarındaki manzum kitabeler, çok yanık parçalardan idi. Kale Mahallesi'nden ve Reji kolcularından Hotmanoğlu Koca Hüseyin'in tütün kaçakçılarıyla müsaderede vurulup ölmesi üzerine yazdığı mersiye Giresun'un münevverlerinin hayran oldukları bir eserdir. Hafız'ın divanı maalesef vefatını müteakip çocukları yanında kaybolmuş, tarafımdan ara sıra ailesi efradından sorulup aranmış ise de bir türlü bulunamamıştır.

Ana-baba bir, altı kardeş ve bir hemşire olan Topal Hafız, babamın dayısı, hal u vakti yerinde bir ailedendi. Tekneli Dere'deki fındık bahçelerine yazın gider ve harman beklerken bazen sazı ile çalar, söyler, coşar, gözlelerinden yaşlar dökülürdü. Ben onun 60-70 yaşlarındaki zamanına yetiştim. Bağlama saz denilen çalgıyı çocukluğumda ilk defa onda gördüm ve dinlemeye başladım. Sesi de destansı ve imtidadlı ve dokunaklı idi. Çok güzel ve üç beş makamdan Kur'an da okur ve rik'a yazıları meşk ederdi.

Giresun'da meşhur ve pek yakışıklı delikanlılarından Güllü Bekir Ağa'ya sazı ilk veren ve ona bazı düzenleri ve sadaları öğretmeye çalışan odur. Sazın muhtelif makam ve havalara göre yedi türlü düzeni (akordu) olduğunu söyler ve bunların her birini yaparak bazı makamlardan taksimeler, türkü ve şarkılar çalar ve böylece tatbikat ve misaller gösterirdi. Bende saz hevesi, onu ve sonraları Bekir Ağa'yı dinlemekle başlamıştır.

Topal Hafız sazı ortaya çıkıp çalmaz, ancak dost ve meraklı olan emsalleri ile toplantılarında sanatını icra ederdi. Ve yaşadığı zaman başka türlü harekete müsait değildi. Ekseriye yeşil sarık, nadir olarak da beyaz sarardı. Sazda hocası yoktur. Gençliğinde Giresun'da ve tahsil dolayısıyla bulunduğu Amasya ve Tokat'ta saz şairlerinin çalıp okudukları toplantıları ve memlekette saz çalan bazı kimseleri dinlemekle gayrete düşmüş ve bu yolda kendi kendini yetiştirmiştir. (Mevla hamiyet eyleye)

Talip Ağa: Giresun'un Kale Mahallesi'nde Canikli oğullarından [...]14nin oğludur. Sesi gayet güzel ve yanık yanık türküler söylediğini ve ikinci derecede saz çaldığını işitirdik. Biz ona yetişemedik.

Ethem Efendi: Arzuhalci Ethem Efendi diye maruftur. Muhitine göre münşi ve kuvvetli, tesirli arzuhal ve layihalar yazdığını söylerler. Sazını genç ve orta tahsil çağlarında tesadüfle beş on kere dinledim. Onun saz çalışması, saz şairlerinden başka idi. Daha ziyade "klasik" dediğimiz tarzda taksimler yapar ve şarkılar çalardı. Sazı, adeta bir tambur gibi icra ederdi.

¹⁴ Osman Fikret Topallı'nın notlarında kendisi tarafından boşluk olarak bırakılan kelime/ler, köşeli parantez [...] içinde verilmiştir.

Ethem Efendi keyf oldukları vakitlerde meşhur şairlerimizden şiirler de okur ve muhtelif makamlardan taksimleriyle dinleyenleri gaşy ederdi. Sazı kadar sesi yoktu. Ona "Alim Toka'nın Ethem" de derlerdi. Giresun'un Soğuksu semtinde otururlardı. Meşrutiyet'in ilanından iki üç sene sonra ölmüştür. Meraklı gençlere sazın bazı düzenlerini ve taksimlerini, yaparak öğretmeye çalışırdı. Amma çok kere keyf olduğundan kendisinden pek istifade edilemiyordu. Bazen heyecanlanır ve "istibdad, hürriyet" düşünmez, muhitinin bazı kimselerine karşı homurdanır, Namık Kemal'den, Eşref'ten, Fikret'ten dokunaklı mısralar savururdu. Çok kere ağzından "*milyonla barındırıldığın ecsad arasından kaç nahiye vardır çıkacak pâk-ı dırahşan*" mısraları fırlar ve ortalığı çınlatırdı.

2-Giresunlu Türklerden Diğer Şöhret Yapmış Bağlama Çalanlar:

Çınarlar Mahallesinden Fenkoğlu Mehmed Ağa: Yerli türkü ve oyun havaları ile Kesik Kerem, Kandilli Kerem gibi garip neviler çalardı. Kendisini bazı kahvelerde dinlemiş bulunuyorum. Sağ değildir.

Çınarlardan Dumanoğlu Veys Efendi: Bu da güzel çalardı. Onu da ara sıra dinleyebilenlerdenim. Ölmüştür.

Kapu Mahallesi'nden Kalyoncuoğlu Eşref Ağa: Güzel çalar, fakat mahalli havaları. Kendisi uzun boylu, ceket, zıbka giyer. Ve fesinin bir tarafına fiske vurulmuş, mavi çenber sarılı idi. Onu dinleyenlerdenim.

Kapu Mahallesi'nden Mumcunun Hafız Osman Efendi: Ki, bu da güzel çalar ve söylemiş. Kendisini tanımadım ve dinlemiş değilim.

Tevfik Ağa: Bu da güzel bağlama çalanlardan imiş. Bir tesadüf olup dinleyemedim. Sağ değildir.

Larçinoğlu Hacı Ömer Bey: Giresun hanedanından Larçinzade Ali Bey'in oğludur. Güzel çalanlardandır. Bir tesadüfle iki kere dinledim. Bunun kardeşi Hüseyin Ağa da oyun havalarını çok güzel çalardı. Eniştem olduğu için çok dinledim. Ölümü 1929'dadır. Ağabeyi Hacı Bey, kendisinden daha evvel ölmüş idi.

Çerkes İshak'ın Nuri Ağa: Bunu da üç beş kere dinlemiş bulundum. Türküler ve oyun havaları çalardı. Kapu Mahallesi'ndendi. Ve yaşlı olarak 1959'da ölmüştür.

Sultan Selim Mahallesi'nden Dervişoğlu Talib Efendi: Kendisini gençliğimde mahalle kahvesinde çok dinledim. Oyun havalarından ziyade eski mahalli havalar çalardı.

Yağlıdereleli Germiyaoğlu Hacı Bey: Kendisini Keşap'ta bir defacık dinleyebilmişim. Keremler, Garipler ve sairede pek meşhur olduğunu bir dinleyişte ben de anlamış oldum.

Ayvasıllı Arap Mehmet Efendi: Aslen Ayvasıllı Osmanoğlu Ahmet Efendi'nin oğludur. Benim mekteplilik çağlarımda babası Keşap'ta emlakçi-vergi kâtibi idi. Amcam Hafız Mehmet Efendi de nahiye kadısı idi. Yaz tatil-

lerinde amcamın yanında bulunduğum zamanlarda kendisini çok dinledim. Bilhassa Arap ve Türk tarzı iki tellileri, herkesi hayran ederdi.

Kancaoğlu Kadir Ağa: Akköy-Bulancak nahiyesinde tapu kâtibi olup, kendisi tanıdığım ve dinlediğim zamanlarda Bulancak'ta oturmakta idi. Yalı havaları ve oyun görgülerini çalıp söylerken dinleyenleri coştururdu.

Küçük Hüseyin: Aslen Kapu Mahallesi'nde Dizdaroğulları'ndan Salih Efendi'nin oğludur. Tahsili Giresun Rüşdiyesi'ndedir. Mektepten sonra Polis kalemine devama başlamış, poliste, hapisanede, maliye aşar kolculuğunda, belediyede hizmet ve memuriyetlerde bulunup nihayetinde emekli olarak bir tarafa çekilmiştir. Küçük Hüseyin ve Küçük Dayı lakabıyla maruf idi. Ufacık bağlamasıyla yalı türküleri, kantolar ve operet tarzları çalardı.

Giresun Halkevi müzik gecelerinde gençler arasında çalar ve oynarlardı. Çalgısını kendi usulüyle çaldığından solist kalırdı ve korolara iştirak edemezdi. Bütün gençlerin ve bilhassa saz çalanların sevilisi ve Küçük Dayı'sı idi.

Başvekil Hasan Saka Giresun'a geldikleri vakit gece Vali Konağı'nda misafir edilmiş ve Küçük Hüseyin Dayı da bağlamasıyla konağa davet edilmiş, gitmiş idi. Bitişik odada kurulmuş ayrı bir sofrada Küçük ve bazı kimseler vardı. Vali Orhan Mahir Bey'dir. Misafire hoş bir gece geçirmek için ara sıra Küçük, oyun havaları ve türküler söylüyor, çalıyordu. "Tamzara"yı söylerken şu güfteyi de uydurmuştu.

*"Bağlamamız dilimiz, Giresun'dur İlimiz
Hasan Saka Beyimiz siz safalar geldiniz"*

Bu çok hoşla gittiği gibi, Tonya oyun havaları ve mahalli türküleri Hasan Saka'yı ve diğer misafirleri de coşturmuştu. Bu arada "Tamzara" güftele-
rinde

*"Şu meyvenin irisi, kandırıyor birisi
Vali Orhan Beyimiz Giresun'un Reisi"*

Bu da çok hoşla gitmişti. Bunlardan önce "Tamzara" güftesinde İnönü'yü hatırlamıştı.

*"Karabük'den demiri, Zonguldak'tan kömürü
Mevlam İsmet Paşa'ya, versin uzun ömürü"*

Devamla:

*"Dağlar başı kar olsun, bulunmayan yâr olsun
Bu milletin başında İsmet Paşa var olsun"*

Tekrar:

*"Karanfil dizdim başa, yaşa sevdiğim yaşa
Milletin gözbebeği, sevgili İsmet Paşa"*

Önce misafirler çok memnun olmuşlar, Hasan Saka da Küçük Dayı'yı memnun etmeyi unutmamıştı. Bunu parkta kendisi anlattı. (*Tarih: 3.1.1946*)

Kalafat Muharrem Ağa¹⁵ ile Parkta Bir Uzun Konuşma: (1296/1880-1954): Giresun'un Gemiler Çekeği Mahallesi'nden Kozanlıoğulları'ndan Mehmet Ağa'nın oğludur. 1880/ 1296 tarihinde mezkûr mahallede doğdu. Askerliğini bahriyede yapmıştır. Sınıfı kalafatçılıktır. Yanık etli, kanlı-canlı, yağsız, boyu-posu yerinde bir adamdır. Delikanlılık zamanında pek bakımlı olan Muharrem Ağa'yı yıllardan beri tanbur ve ara sıra tesadüfle sazını dinler ve hayran olurum.

İşte bugün parkta suyun başında onu gördüm. Selam verip yanına oturdum. Oldukça çökmüş bir vaziyette idi. Kanepede ikimiz de dinleniyor, eski günlerden ve bu şehrin delikanlılarından, onların sazlarından-sözlerinden konuşuyorduk. İkimiz de yavaş yavaş heyecanlanıyorduk. Ona bir aralık, sazına hayran olduğum günlerden bahsederek;

-Şimdi çalabiliyor musun? dedim.

İçini çekerek;

-Eskisi kadar değil tabii, bir yıldır elime bağlama (saz) aldığım yok, dedi. Böyle olmakla beraber, iyi bir bağlama olursa az - çok çalabilirim, sözünü de ekledi. Ve devam etti. Sazı, genç iken mahalle kahvelerinde saz çalan delikanlıları dinleyerek öğrendim. Belli başlı bir üstadım yoktur. Çalıştım, çabaladım. Nihayet yar ve ağyar huzuruna çıkacak kadar ilerlettim. Pulat-haneli meşhur saz şairi Aşık Kararî ile de çaldım. Ve o her Giresun'a geldikçe yanına gider, istifade eder ve beraber birçok parçalar çalardık. Ondan çok istifade etmiştim. Allah Rahmet Eylesin...

Sordum;

-Muharrem Ağa; eskilerden kimlerin sazını dinlediniz? Hatırınızda kalmış parçalar var mıdır?

-Giresun'a her saz şairi gelince yanlarına gider, onları dinler, teklifleri üzerine çalar ve kendimi dinletirdim. Hele Kararî ile ortaya bile çıkıp çaldığım da olurdu.

Dinlediğim saz şair ve üstatları epeyce vardır. Hatırımda kalanlardan bazılarını söyleyeyim.

1-Seyyahî, Ermeni ve Şebinkarahisarlıdır. Saz ve kemanla dört telli kemençe üstadı idi. Hocası saz şairlerinden Hacı Meftunî idi. Seyyahî de Aşık Pesendî ve Mesrurî'nin hocasıdır.

2-Pesendî, Ermeni ve kemani idi.

3-Mesrurî Ermeni idi. Dört telli büyük kemençe çalardı.

¹⁵ 02.12. 1937 tarihinde yapılan bu görüşme Parkta Bir Uzun Konuşma başlığını taşımaktadır. Y.N.

4- Bir de Maksudî vardı. O da Ermeni idi. Keman çalar idi. Bunların ne-reli olduklarını bilmiyorum. Başkaca; Asım, Sabri, Kör Çeşmî gibi saz şair ve üstatlarını hatırlıyorum. Ve her birini ayrı ayrı zamanlar çok kere dinledim.

Aşık Kararî: Pulathaneli saz şairi ve üstadı idi. Benim hocam olup merhum Hacı Meftunî'nin yetiştirmesidir. Ben Hacı Meftunî'yi çok işittim. Fakat dinleyemedim. Belki o zamanlar çok genç olmaklığımdandır.

İşte hatırladıklarım bu üstatlar, sık sık Giresun'a gelirler. Kazancılar'daki yüksek kahvelerde ve Kapu Kahve'deki bahçede ve Larçinoğulları'nın Yüksek Gazinosu'nda ve Hacı Hüseyin Mahallesi'nde Yalı Kahve'de çalarlardı. Bir defa bunlardan Kararî de beraber üçünün dördünün Yalı Kahve'de çalıp söylediklerini gördüm. Kararî, *koşmada* fevkalade idi. Ve kendisi Bektaşî tarikinden idi. İrticalen ve manzum olarak öyle atmasyonlar yapardı ki, herkes hayret ederdi.

-Bu saz şairlerinin ve üstatların çalıp söylediklerinden hatırınızda kalan parçalar var mı? Mesela, kalenderi, koşma ve sairiden?

Dedi:

"Top-ı dilden çıktı gülle-i âhım
Mâh-ı münevveri deldi de geçti
Andan pertev edip mest-i nigâhım
Hudud-ı Şirâz'ı deldi de geçti
Kale-i Hayber'i etti târ u mâr
Hem sedd-i İskender'i yıktı aşikâr
Burc-ı sim u nuru deldi de geçti
Gedayî, Eflak'a dek derd, gam saldı
Kıldan çıkan âhı, bağrımı yardı
Tuna'dan atladi, Bosna'ya vardı.
Sur-ı Belgrad'ı deldi de geçti."

Biraz daha düşündü ve bir Kalenderi parçası dedi ama tamamını hatırlayamadı. Söyleyebildiklerini kaydettim.

Bir Kalenderi parça

"Cânâ senin ol ruyını enverlediler mi?
Hemesenk ile şol zülfünü gayırladılar mı?
Hem medresede nice sufi dersin unutmuş
Hüsnünde görüp ayeti ezberlediler mi?
Senin ol damen-i pâkında secde ederler
Mihrabî hilal kaşını minberlediler mi?"

-Muharrem Ağa; Giresun'da meşhur bağlama ve saz çalanlar sizin zamanınızda kimlerdi? Bunlardan bahseder misiniz?

-Giresun'da bağlama ve saz çalanlar pek çoktur. Türklerden mi, Rumlardan mı? Fakat bunlar ortak çıkıp, çalıp söylemezler. Her biri mahalle kahvelerinde veya kendi köşelerinde akran ve emsal arasında çalarlardı.

Bunlardan bir Topal Hafız vardı. Hem söyler, hem yazar, hem çalarmış. Bizim gibiler onların meclislerine giremezdik. Hem bu zat bizden çok yaşlı idi. Birkaç defa uzaktan ve yakından rastlamıştım. Yeşil sarıklı, bembeyaz sakallı ve koltuk değneği ile yürürdü. Öleli çok zaman oldu. Allah rahmet eylesin.

Kale Cami-i Şerifi'nde öğlen okunuyordu. Sohbetimiz çok tatlı idi. Allah izin verirse yine görüşelim diyerek ayrıldık. (Notun bitiş tarihi Mart 1959)

Bekir Ağa: Giresun'un Kapu Şeyh Kerameddin Mahallesi'nden Eğri Ahmetoğulları'ndan Hasan Ağa'nın oğludur. Bekir Çavuş'un Bekir Ağa da derlerdi. Ki Bekir Çavuş; Vilayet Bölüğü subaylarından olup Bekir Ağa'nın da dedesidir. Tahsili Rüşdiye (orta) mekteptedir. Mezun olduktan sonra Trabzonlu Germiyaoğlu Osman Efendi'nin mukavelat muharriri (Noter) olduğu yıllarda ona mülazemette bulunmuş ise de devam etmemiştir. Kahve işletir, Reji devrinde kaçak tütün alış verişini yapardı.

Hürriyet-Meşrutiyet ilanından sonra birkaç yıl Reji kolcusu olmuştur. O devirlerde seçme ve namı delikanlılardan Reji, kolcu yazar, böylece onların kaçakçılık yapmalarını önlemeye çalışırdı.

Bekir Ağa, İstiklal Mücadelesi yıllarında Giresun Sahil Muhafaza teşkilatında çok arkadaş olduğu meşhur Osman Ağa tarafından bölüğün iâşesiyle taltif edilmiş ve Ağa'nın Müdafaa-i Hukuk işlerinde verdiği vazifeleri ifa etmekte iken hastalanarak vefat etmiştir. (1303-1337)

Bekir Ağa'ya saz çalma hevesi, amcası meşhur Topal Hafız Efendi'yi evde ve bazen fındık bahçelerinde dinlemekle başlamıştır. İlerlemiş ve müteaddit bağlamalarla yıllarca çalmış, nihayet gerek yalı boyları ve kır türküleri, zamanının mahalli ve meşhur Kız Oynatma havaları ve gerek klasik taksim ve çeşitli iki tellileriyle saz onun elinde adeta *tanburlaş*ırdı. Hele mahalli kol oyunları ve havaları çalmakta kimse onun derecesine yükselememişti. O, bu oyunları çalarken mahallin köylü, kentli delikanlıları yerlerinden fırlar, kan-ter içinde kalıncaya dek oynarlar. Duyanlar ve görenler de işi gücü bırakıp hayran hayran bunları seyre dalarlardı. Pek yakışıklı, boyu-posu yerinde, gayet temiz giyinir, bilaistisna herkes onu sever ve hatırını sayarlardı.

Avni: Hafız Avni Efendi,¹⁶ Giresun'da Kapu Mahallesi'nden ayrılan Şeyh Kerameddin Mahallesi'nden ve bu mahalledeki Şeyh Kerameddin Cami-i Şerifi'nin imam-hatibi ve öğretmeni Hafız Ahmet Efendi'nin oğludur. 1307-1310 yılında Giresun'da doğmuş, iptidai ve rüşdi tahsilini yaparak hafızlığa

¹⁶ Hafız Avni Efendi, Yeşil Giresun gazetesinin sahibi Hasan Ögütçü'nün babasıdır. (Bu fotoğrafı lütfeden Hasan Ögütçü'ye ve katkılarını esirgemeyen Ayhan Yüksel'e teşekkür ederim. Hazırlayanın Notu (HN)).

da çalışmış, Çarşı Camii Medresesi'ne devamda iken Giresun Darulmuallimi'ne yazılmış ve seferberlik içinde (1331-32 ders yılında) mezkur mektebin muvakkatan lağvıyla tahsili yarım kalmıştı. Hafız Avni Efendi, hafız olduktan sonra Kurra'dan Bayazıtöğlü Hafız Ali Rıza Efendi'den kıraat dersi de gördükten sonra usul ve makamlar üzerine de çalışmaya başlamış; Giresun ve havalisinde ve civarlarında emsalsiz bir Kur'an okuyucusu olmuştur. Muhtelif makamlara ve usule aşına ve yanık sesiyle dinleyenleri daima heyecanlandırmıştır. Cumhuriyet'in ilanından sonra memuriyete başlamış ise de, birkaç sene sonra bırakarak mahalle cami-i şerifi (Şeyh Kerameddin) imam ve hatibi, yıllarca sonra şehrin Hacı Hüseyin Camii imam ve hatipliğine tayin edilmiş ve ihtiyarladığı için bu vazifeyi de bırakarak Diyanet İşleri tarafından tayin edildiği vaizliğini yapmaya başlamıştır.

Hafız Avni Efendi

Avni Efendi, gençliğinde bağlama ve ud çalmaya heveslenmiş ve yıllarca çalışıp her ikisinde de muvaffak olmuş. Fakat bağlamada kendi vadisinde adeta bir sanatkâr olmuştur. Bilhassa bağlamada müfred makamlardaki taksimleri fevkaladedir. Yalı boyunu ve oyun havalarını da gayet güzel çalmakta olduğu gibi aynı zamanda muhtelif makamlarda gazel okurdu.

Artık ihtiyarladığı ve bir ara da zayıf düştüğü için çalışmalarını bırakmış, ara sıra vaaz etmekle beraber namaz için uğradığı camilerde imamların, hatiplerin hürmetle vaaz teklifleri üzerine mihraba ve minbere çıkar, cemaati mest eder.

Hala sağdır. Tanrı sağlık ve afiyet içinde onu çok yaşatsın. (Not tarihi 22 Mayıs 1960)

Göreleli Mehmet Ali: 1927 yıllarında Giresun'a gelerek bir hafta kalmıştır. Çarşıda, İmam Efendi'nin mevsuf ve Göreleli Hacı Kadir'in işlettiği Yüksek Kahve'de bir hafta misafir olmuştur. Halen vefat etmiştir. Kemeçe

üstadı Göreleli Kodalakoğlu Halil¹⁷ şimdi (1947) sağdır. Göreleli Piçoğlu¹⁸ (kemençeci)'nin üstadıdır.

3-Giresunlu Rum ve Ermenilerden Saz ve Diğer Çalgı Çalanlardan Meşhur Olanlar:

Giresun kasabası ve köylerinde saz ve diğer çalgı çalanlardan ramazanlarda şöhret yapmış olanlar da vardır. Bunların bazıları, Türk bağlamacı gençlere bile ustalık etmiştir. Bildiğim, dinleyip tanıdığım ve işittiğim bir kaçını yazıyorum.

Kuşkayalı Yorika: Keşap nahiyesinin Kuşkaya Köyü'ndendir. Genç iken tesadüfle kendisini üç beş yerde dinlemişim. Giresunlu saz çalanların medh ettikleri kadar değerli bir usta idi.

Yorgi: Giresun kazasındandır. Meraklılar ve kendisini tanıyanlar onu "Acemin Yor" diye söylerler. Bağlama ustalarından yukarıda adı geçmiş Kuşkayalı Yorika'nın kayın biraderidir. Ve eniştesinden de istifade ederek onun kadar meşhur olmuştur. Kendisini ne tanıyabildim, ne de dinledim.

Panayot İpsaldi: Giresun'da meyhaneci imiş. Müşterileri en ziyade onun sazı ve türkülerini dinlemek ve istifade etmek için meyhaneye giderlermiş. Gençliğimizde meyhanelere gidemezdik ki, dinleyelim. Başka yerlerde de dinlemiş değilim. Tanımam bile...

Eşekçioğlu Hafız: Giresun'un Gogora Mahallesi'ndendir. Ona niçin "Hafız" denildiğini biliyorum. Belki, bir Türk-İslam hafız gibi, gazeller ve şarkılar okuduğu içindir. Kendisini iki kere evlerinin kapısının önünde ve birkaç kere de kale arkasında yazın açılmakta olan Kaliço'da dinledim. Bağlamasını çok içli çalardı. Ara sıra İstanbul'a giderek hanende ve sazanelere dostluk peyda ettiği ve onlarla saz âlemlerinde buluna buluna gazel ve şarkılar öğrendiğini söylerdi.

Kotoğlu Kosti: Kotoğlu Kosti Çınarlar Mahallesi'nden idi. "Kör Kosti" lakabıyla anarlardı. Kemençeci olup, yerli bütün oyun havalarını güzel çalar, Sokakbaşı, Kokara Kahvelerinde Rum ve Türk gençlerini coşturur, saatlerce oynatırdı. Tesadüfle birkaç kere de ben dinledim ve seyrettim.

Abacı Anesti: Çıtlakkale semtinde otururdu. Aba terzisi olduğundan bu nam ile söylenirdi. Giresunlu Larçinoğulları'ndan meşhur Genç Bey'in bağlamacısı olduğu ve Bey'in sazdaki konak âlemlerinde çok bulunduğu için şurada burada pek çalmazmış. Giresunlu maruf Küçük Hüseyin gençliğinde onu dinlemiş ve bir şeyler öğrenmek için ta Çıtlakkale'ye kadar yürütüp gittiğini söylerdi. Ben hatırlamıyorum.

Keçmen Petro: Bulancak kasabasındandır. Keçmenoğulları'ndandır. Babasıyla güzel yalı havaları ve oyun türküleri hem söyler, hem çalarmış.

¹⁷ Karaman lakabıyla anılan Halil Kodalak'tır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Akat, *a.g.e.*, s. 86.

¹⁸ Picoğlu Osman lakabıyla anılan Osman Gökçe'dir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Akat, *a.g.e.*, s. 86.

Bulancak ile alakam çok olmasına rağmen kendisini ne tanıdım, ne dinledim. Yalnız medh ü senasını dinlemiş bulunuyorum.

Çolak Kosti: Bu da Bulancaklıdır. Kasaplık yapar ve bağlamasıyla meşhur imiş. Bunu da bilmiyorum. Yalnız şöhretini dinledim.

Kaptan Pandalı: Keşap kasabasından ve oranın tanınmış ailelerinden Keküloğulları'ndandır. Kendisini çok iyi tanırım. Ve ara sıra bağlamasını dinlerdim. Ticaretle meşgul ve kotra kullanmaya çok meraklı idi. Bundan dolayı Keşaplılar ona Kaptan Pandalı derlerdi. Keşap Müdürlüğüm zamanında beni de davet eder, denizlerde yelken kullanırdık.

Buraya kadar hep bağlama ve saz çalanlardan bahsettim. Belki kıyıda köşede başkaları da vardı. Fakat bunlardan meşhur olanları işitmişim. Dikkate şayan olan şudur ki; yerli Ermenilerden bağlama çalanlar yok. Fakat başka çalgı çalanlar var.

4-Giresun'da Diğer Çalgıları Çalanlar:

Bizim nesilden evvel Giresun'da saz ve bağlamadan gayrı çalgı çalanlar yoktu. Ancak Rum ve Ermenilerden beş on kişi hatırlıyorum. Bunların çoğunu da ta çocukluğumdan beri dinlerdim.

Uzun Panayot: Mahir bir klarnist idi. Kardeşi Pandalı, kemanî ve diğer kardeşi Vasil de kemanî idi. Panayot, İstiklal Harbi yıllarında Giresun Milli Gönüllü Taburu'nun da bando şefi idi.

Ayvazın Panayot: Buna Sarhoş Panayot derlerdi. Bu da klarnist idi.

Lazari: Bu da klarnist idi. Bunların hepsi de düğünlerde ve bayramlarda çalarlar ve para da alırlardı.

Kız Mitro: Bu çalgı çalmaz, fakat kadın kılığına girerek alelade tiyatro ve orta oyunlarında hem söyler hem de oynardı. Yani, şantöz ve köçek idi. Öyle makyaj yapar ve getirirdi ki yâd u yabancı olanlardan fark edenler pek az olurdu.

Rumlardan saz ve çalgıdan başka meşhur olanlar bilmiyorum. Ermenilere gelince:

Setrak: Kanun ve santur çalar ve dinlermiş.

Çolak Karabet: Hem çolak, hem topalmış. Ve güzel kemençe çalarmış. Ben ikisini de bilmiyorum.

Burçoğlu: Giresun'un Çınarlar Mahallesi'nden ve Rum cemaatinden kemanî imiş. Tanımıyor ve dinlemiş değilim. Bugün bir takım kâğıtlar üzerine parça parça ve perişan bir halde olan bu notları Küçük Hüseyin Efendi'ye kısmen gösterip anlatmışım. Beyaza çekeceğimi de ilave etmişim. Rumlardan bahsedilirken Burçoğlu'nu o bana söyledi. Kendisini tanıyormuş, kaç kere de dinlemiş. Bunu da kaydetmemi tavsiye etti. Adımı biliyormuş, ben de notlarıma ilave ettim.

Osman Fikret Topallı'nın "Giresun'da Halk Müziği" üst başlıklı notlarının ilk sayfası

KAYNAKÇA

AKAT Abdullah (2012). *Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Çepniler ve Müzik*, Trabzon.

AKPINAR Ömer (2010). *Giresun Türküleri ve Oyun Havaları*.

ÂŞIK MEHMED (2007). *Menazirü'l- Avalim*, Haz. Mahmut Ak, Cilt: 3, Ankara.

EMECEN Feridun M. (2010). *Doğu Karadeniz'de Bir Vadi Boyu Yerleşmesi Aşasar Vadisi: Şalpazarı-Besikdüzü*, Trabzon.

----- (2005). *Doğu Karadeniz'de İki Kıyı Kasabasının Tarihi Bulancak-Piraziz*, İstanbul.

- EMİROĞLU Kudret (2000). "Trabzon'da XIX. Yüzyıldan XX. Yüzyıla Kahvehane ve Kitabevi Bağlamında Toplumsal Tabakalanma", *Kebikeç*, Yıl: 2000, Sayı: 10
- Erden MENTEŞOĞLU- Ayhan YÜKSEL (1998). "Giresun Halk Musikisi", *Giresun Kültür Sempozyumu 30-31 Mayıs 1998*, İstanbul.
- KAYA Doğan (1998). "Giresun'da Aşık Tarzı Şiir Geleneği", *Giresun Kültür Sempozyumu 30-31 Mayıs 1998*, İstanbul.
- KÖKEL Coşkun (2013). *Güvenç Abdal Ocakları*, Cilt: 1, İstanbul.
- MURAD Mehmed (1996). "Trabzon'da Saz Şairleri", Çev. Veysel Usta, *Folklor Edebiyat*, Yıl: 1996, Sayı: 8, (Eylül-Ekim)
- ÖGEL Bahaeddin (1987). *Türk Kültür Tarihine Giriş 9*, Ankara.
- SARISAMAN Sadık (1999). *Cumhuriyet'in İlk Yıllarında (1923-1930) Giresun*, İstanbul.
- STOKES Martin (1998). "Fındıklar ve Sazlar: Bir Doğu Karadeniz Vadisindeki Kültürel Değişime İlişkin Gözlemler", Çev. Mine Koçak, *Folklor Doğru*, İstanbul, Sayı: 63
- SÜMER Faruk (1992). *Çepniler*, İstanbul.
- TOPALLI Osman Fikret (2011). *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi Tarihinde Giresun*, Haz. Veysel Usta, Trabzon
- TRABZON VİLAYETİ SALNAMESİ 1904, Haz. Kudret Emiroğlu, Ankara 2009
- YAĞMURDERELİ Nesib (1946). "Eski Yıllarda Trabzon'da İctimai ve İktisadi Hayat", *İnan Trabzon Halkevi Kültür Dergisi*, Sayı: 23, Mart.